

Cúpla Focal

An tEarc (Sléibhe)

le Seosamh Mac Muirí

Aon earc sléibhe amháin a chonaic mé ar mo thalamh féin go dtí seo os cionn Dhroim Dhá Thiar.

Ar thalamh fhliuch i measc carraigeacha le taobh greallaigh a bhí sé agus is umhal éasca a d'éalaigh sé orm. Ní fhaca ó shoin é ná ní fhaca mé aon bhall eile dá chineál ach oiread. D'fhág ceann de na hainmhithe seo, ceann fireann, a ruball ar mo bhois nuair a rugas air blianta ó shoin. Bhí an t-eireaball tréigthe ag lúbadh le neart i mo láimh go ceann 4 - 5 nóiméad gan sos, rud a chuir ionadh a ndóthain ar an dream daoine a chonaic é.

Ní ghlacfaid sé ach coicís leis an atheireaball a fhás ar ndóigh. Tá lucht leighis ag déanamh taighde ar an ngné seo le roinnt blianta, féachaint an bhféadfadh an duine ball beatha a chaillfí le taisme a athshlánú arís, ach níl aon ní dearfach le fógairt ag éinne den lucht taighde go fóill.

Cheap mé naoi gcinn de na hearca le searróig suibhe nuair a bhí mé óg agus thugas abhaile liom iad. I searróig ollmhór mhliseáin

a choinníos iad. Bhí an tsearróg líonta nach mór le huisce agam. Leag mé adhmaid ar snámh ar an uisce sa dóigh go bhféadfaidís, na hearca, teacht amach as an uisce á ngo-radh féin leis an ngréin. Leagas clocha móra ar ghrinneall na searróige sa gcaoi go dtiocfadh leo gabháil i bhfolach nó gabháil a luí.

Cheannaigh mé fiailí aquarium dóibh agus chothaigh mé le bia éisc iad. Bhíodh orm an t-uisce a ghlanadh go rialta, nuair a thiofainn abhaile as an scoil. Dhéanainn sin uair sa tseachtain agus bhíodh trua mhór agam dóibh dá dtéadh a dhath idir mé agus an obair sin. Bhíodh le feiceáil go mbíodís in ísle brí le heaspa ocsaigín an tseanuisce. Ach na hearca a bheith i soitheach eile a sábhála, theilginn an t-uisce úr isteach sa tsearróg faoi bhrú ard, rud a mheasc an-mhórán aer isteach leis.

Bhíodh meisce air orthu ar a scaoileadh isteach sa tsearróg arís ar ball agus théidis i mbun cleas snámha amháin is nach bhfacadar an tsearróg riamh roimhe sin. Tá súil agam gur fearr an chuimhne atá acu ná mar atá ag iasc an óir.

Stair an ainm Ó Dónaill (O'Donnel)

Le Proinsias Mag Fhionnaile
Aistriú Rossa Ó Snodaigh
editorial@leitrimpost.com

Tá muintir Uí Dhónaill chun tosaigh ar aon chlann eile i nDún na nGall (*The O'Donnells are the leading clan of Co Donegal*) agus tá siad ar na daoine is clúiti i stair na hÉireann (*and one of the most famous in Irish history*), go mór mhór sa cúigiú agus séú céad déag. (*especially in the 1500's and 1600's*).

Síolraíonn siad ó Niall Naoi Ghi-allach (*They are a clan descended from Niall Naoi ghiallach*) agus faigheann siad a shloinne ó Thaoiseach sa 10ú h-aois darb ainm Domhnall (*and they derive their name from a tenth century chieftain called Domhnall*) – sean ainm cheilteach a chiallaíonn 'neart domhanda' (*an ancient Celtic personal name meaning 'world mighty'*).

Tán sean litriú Ó Domhnaill fós in úsáid go dtí an lá atá inniu ann. (*the older Gaelic form, and one that is still very much in use is Ó Domhnaill*). Bhí sean láthair oirnithe na clainne ag Carraig an Dúin gar go Cill Mhic Réanáin (*The ancient inauguration site of the clan was at Doon Rock near Kilmacrennan*). Ba daingean dá gcuid é Chaisleán Dún na nGall go dtí gur bhain na sasanaigh uathu é. (*Donegal Castle was one of their strongholds, until wrestled from them by the English*).

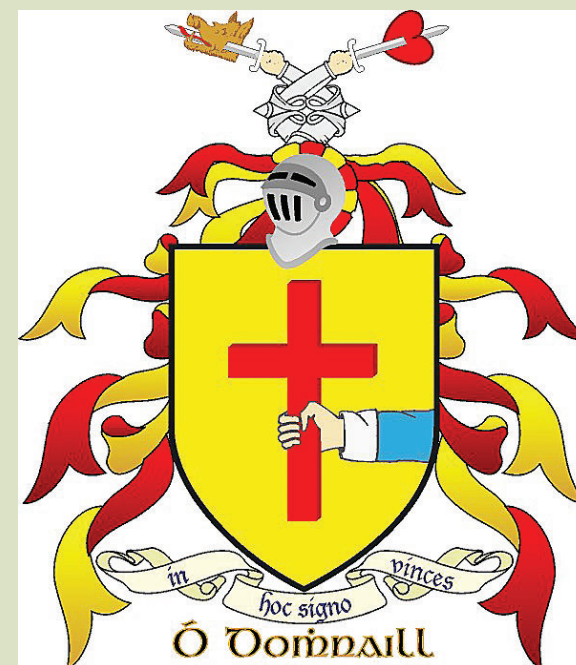
Teitheadh na nIarlaigh

De bharr teitheadh na nIarlaigh bhí ar a lucht ceannasaíochta agus tacaíochta teitheadh chuig mór roinn na hEorapa, (*The Flight of the Earls forced their leaders and supporters to flee to Europe*) áit a d'éirigh leo dul go mór i gcionn ar rialtaisí, tithí ríoga agus airmeacha na hOstair, an Fhrainc, an Spáin agus an Rúis. (*where they achieved considerable success in the governments, royal houses and armies of Austria, France, Spain and Russia*). Bhí beagnach an oiread céanna tionchar acu is a bhí ag na Ruarcaigh ar an mór roinn, (*They rivalled the O'Rourkes as the most influential Irish clan on the Continent*).

Bé an té is cáiliúla len sloinne ná Aodh Rua Ó Domhnaill 1571-1602. (*In history the most noted of the name include Red Hugh O'Donnell 1571-1602*) chuir na Sasanaigh i ngéibhean i gCaisleán Átha Claith. (*who was imprisoned by the English authorities in Dublin Castle*). Cuireadh faoi ghlas cul ceathair leis, Niall Garbh Ó Domhnaill, i dTúr Londain (*A cousin of his, Neill Garve O'Donnell was imprisoned in the Tower of London*). Siad an bheirt eile ar chomhair a lua ná Calbhach (a chiallaíonn maol) Ó Domhnaill a bhásaigh i 1566 agus Aodh ball dearg Ó Domhnaill a bhásaigh i 1704 (*Others include Calvagh O'Donnell (d 1566) and Hugh Balderg O'Donnell (d 1704)*).

Maorghinearál Anraí Cunta Ó Domhnaill

San Ostair bhí páirt i ngach chuid den rialtas agus san airm ag shliocht Uí Dhomhnaill. Shíolraigh siad ó Maorghinearál Anraí Cunta Ó Domhnaill (*The O'Donnell in Austria filled all government posts and high ranking positions in their army. They descend from Major*

General Henry Count O'Donnell). Sa Spáin ba iomaí Ginearál airm len sloinne céanna agus ba thaoiseach duine daoibh chomh mhaith. (*In Spain they supplied many military generals as well as a Prime Minister*). Is Ó Domhnaill é Diúc Tútán na Spáinne agus deirtear gur ó bhrainnse den chlann as dún na nGall a ndeachaigh chun conaí i Liatrom é. (*The Duke of Tetuan of Spain is an O'Donnell - said to be from a branch of the Donegal clan that settled in Leitrim*). D'éirigh len Marascal Macaire Con Ó Domhnaill as an Cheathrú Cairéad i Liatrom post a fháil mar Ghobharnóir sa Transalbháin. (*Field Marshall Con O'Donnell from Larkfield, Co Leitrim became Governor of Transylvania*). Ba é Liapól Ó Domhnaill (1809-1867) Aire Chogaidh sa Spáin agus Gobharnóir ar Chúba (*Leopold O'Donnell (1809-1867) was Minister of War in Spain and Governor of Cuba*).

Uí Dhomhnaill eile

Tá dhá fhine Uí Dhomhnaill eile atá i bhfad níos lú agus nach bhfuil chomh tábhachtach ó thaobh na staire de (*There are two other O'Donnell clans, much smaller and much less significant in history*), fine amháin i gCo. An Chláir ar de bhunús Corca Baiscín iad agus fine eile i nGaillimh ar de bhunús Uí Máine iad (*one in Clare of Corcabaskin origin and one in Galway of Hy Many origin*). Cé go litriúnn siad triúr an sloinne mar an gcéanna, níl aon ghaol idir eatharú. (*All three same using the Gaelic form of their name. They are, however, unrelated*).

Michael McGowan
(Cionn Locha)

1.65 milliún
cainteoirí
Gaeilge

Séamus Begley

Sean O'Suilleabhain
(Béal an Átha Móir)

Aengus Ó Snodaigh